

Goni, sa prenda archeologica de su Gerrei

Unu tzentru piticu de su Gerrei, in s'ala tzentru-orientale de su sud Sardigna, ue su cuntestu paesagisticu dèchidu si ligat cun sa Stonehenge de s'Ìsula.

Est inghiriadu dae sartos cobertos dae chercos e èlighes in sa badde de su riu Flumendosa, in mesu de duos montes. Goni est una biddighedda de 500 abitanτες, in unu territòriu naturale ispantosu prenu de sitos preistòricos, mescamente, su parcu archeològicu de Pranu Muttèddu, apanigiadu sa Stonehenge italiana (ma prus antiga de s'originale inglesu). Est meta ideale pro iscobèrrere naturalesa, archeologia e geologia de su Gerrei: a 500 metros de sa bidida, in localidade Peinconi, si podet agatare unu giassu chi cunservat su graptolite, fòssile raru de su

Paleozòicu. Goni est tzentru cun traditziones artizananas seculares, in particolare cussa de sa traballadura de s'ortigu e de s'intretzu.

A pagos chilòmetros dae sa bidida in mesu de unu padente de suèrgios, ddoe tenet unu de is àreas archeològicas prus ammajadoras e mannas (200 mìgia metros cuadros) de sa Sardigna preistòrica. Est constituida dae is tumbas de Pranu Muttèddu e de Nuraxèddu. A presu s'agatat unu bidditziolu de pinnetas e as domus de Janas de Genna Accas, inghiriadas dae tzìrculos megalìticos (aneddos cuntzèntzicos de pedras, a bortas cun paramentu gradonadu), comente a is de su dolmen de su tipu "allée couverte" de Baccoi. In is tumbas, s'intrat a sa càmera funerària pro mesu de unu passadissu formadu dae lastrones cobertos a piatabanda. Is tzellas internas sunt tzirculares o allonghiadas, in base a su nùmeru de interros chi acasàgiant. Non mancant cusis singulas. Is coberturas fiant tabulares o a pseudovolta. Sa tumba II presentat intrada, antitzella e tzella funerària iscavadas in duos blocos pedrois. Is iscavos ant permitidu de agatare vaìs, puntas de fritza in ossidiana e ogetos vàrios chi faghent datare su cumplèssu a su Neolìticu finale (3200-2800 a.C.) finas a su 2600 a.C.. Subra o a presu de is necròpolis, s'agatant grupos de menhir, pedras misteriois (arenàrias) cun formas allongadas. In totu sunt belle 60 de su tipu protoantropomorfu: est sa cuntzentrazione prus arta connota. Sunt distribuidos in còpias o grupos piticos, a bortas subra is architetas tumbales. Un'alliniamentu est assentadu dae binti perdas fitas, orientadas segundu su cursu de su sole. Testimonia sutzessiva, de s'edade de su Brunzu, est su nuraghe Goni, in su cùcuru a un'altura chi dòminat sa bidida, dae ue si podet ammirare una parte de su lagu Mulàrgia. S'edifitziu in blocos de calcare, est monoturre, tzirculare, deghe metros de diàmetru, e artu oto. Sa càmera a tholos est intrea, tzirculare cun tres nitzos dispostos a rughe. In s'agabbu de martzu in su parcu archeològicu s'acumprit sa die de beranu, sa festa prus intèndida dae sa bidida, chi si tzèlebrat in s'agabbu de mese de argiolas: sa sagra patronale de Santu Giagu majore, cun professone fatu de is bias de sa bidida.